

XORAZM VOHASINING ME‘MORIY YODGORLIKLARI VA ULARNING ZAMONAVIY TURIZM RIVOJIDAGI O‘RNI

Eshmurodova Mehriniso

*O‘zbekiston Milliy universiteti
Tarix fakulteti, 1-kurs magistranti
Arxeologiya yo‘nalishi*

ANNOTATSIYA: *Mazkur maqolada Xorazm vohasining me‘moriy yodgorliklari va ularning zamonaviy turizm rivojidagi o‘rni arxeologik tadqiqotlar asosida tahlil qilinadi. Xorazm hududida olib borilgan ko‘p yillik arxeologik izlanishlar natijasida aniqlangan Ko‘hna Urganch, Xiva, Toproq-qal‘a, Qiyot va Xazarasp kabi yodgorliklarning tarixiy-me‘moriy ahamiyati ochib beriladi. Shuningdek, Xorazm viloyatida turistik xizmatlar sohasida amalga oshirilayotgan islohotlar, infratuzilmaning rivojlanishi hamda tarixiy-arxeologik yodgorliklar negizida turizm turlarini diversifikatsiya qilish masalalari tahlil qilinadi. Maqola natijalari Xorazm vohasining me‘moriy merosi zamonaviy turizmni rivojlantirishda muhim omil ekanligini ko‘rsatadi.*

KALIT SO‘ZLAR: *Xorazm vohasi, me‘moriy yodgorliklar, arxeologik tadqiqotlar, O‘rta asrlar, Ko‘hna Urganch, madaniy meros, tarixiy-arxeologik turizm, turistik xizmatlar, hududiy iqtisodiyot.*

KIRISH

Xorazm vohasi Markaziy Osiyoning qadimiy sivilizatsiya markazlaridan biri bo‘lib, uning hududida shakllangan me‘moriy yodgorliklar arxeologik jihatdan katta ilmiy ahamiyatga ega. O‘rta asrlarda Xorazmda shaharsozlik, savdo va hunarmandchilik rivojlanib, Ko‘hna Urganch, Xiva, Toproq-qal‘a kabi yirik me‘moriy majmualar bunyod etilgan. XX asrning 30-yillaridan boshlab olib borilgan arxeologik tadqiqotlar ushbu yodgorliklarning tarixiy-madaniy ahamiyatini ochib berdi. Bugungi kunda mazkur me‘moriy meros Xorazm viloyatida zamonaviy turizmni rivojlantirish, turistik xizmatlar salohiyatini oshirish va hudud iqtisodiyotini qo‘llab-quvvatlashda muhim omil bo‘lib xizmat qilmoqda.

Xorazm vohasining me‘moriy yodgorliklari O‘rta asrlar Markaziy Osiyo sivilizatsiyasining rivojlangan bosqichini aks ettiruvchi muhim arxeologik manbalar hisoblanadi. Hududda olib borilgan tizimli arxeologik tadqiqotlar natijasida Ko‘hna Urganch, Toproq-qal‘a, Qiyot, Xazarasp va Xiva kabi yirik shahar yodgorliklari aniqlanib, ularning shaharsozlik tuzilishi, mudofaa tizimi va me‘moriy yechimlari ilmiy jihatdan

o'rganilgan. Ushbu yodgorliklar Xorazmda yuqori darajada rivojlangan urbanizatsiya jarayoni mavjud bo'lganligini ko'rsatadi. Arxeologik qazishmalar davomida aniqlangan me'moriy inshootlar qurilish texnologiyasi, pishiq g'ishtdan foydalanish usullari, bezak elementlari va rejalashtirish tizimi bilan ajralib turadi. Ko'hna Urganchdagi maqbaralar, masjid-madrasalar va saroy qoldiqlari Xorazm me'morchilik maktabining shakllanganligini tasdiqlaydi. Toproq-qal'a va Xazarasp kabi qal'alar esa hududning harbiy-strategik ahamiyatini ochib beradi. Bu yodgorliklar orqali O'rta asrlarda Xorazm davlatining siyosiy qudrati va mudofaa tizimi haqida muhim xulosalar chiqarilgan.

Xorazm vohasidagi me'moriy yodgorliklarning shakllanishi va rivoji hududning iqtisodiy hayoti bilan chambarchas bog'liq bo'lgan. Arxeologik materiallar sug'orish inshootlari, hunarmandchilik ustaxonalari va savdo yo'llari mavjudligini ko'rsatadi. Xorazm Buyuk Ipak yo'lining muhim bo'g'ini sifatida faoliyat yuritgan bo'lib, bu holat shaharlarning tez sur'atlarda rivojlanishiga sabab bo'lgan. Topilmalarda Xitoy, Eron va boshqa mintaqalarga mansub buyumlarning uchrashi hududning keng xalqaro savdo aloqalariga ega bo'lganligini tasdiqlaydi. Bugungi kunda ushbu arxeologik va me'moriy meros Xorazm viloyatida zamonaviy turizmni rivojlantirishning asosiy omillaridan biri hisoblanadi. Tarixiy obidalar negizida madaniy-tarixiy, arxeologik va ekskursiya turizmi yo'nalishlari shakllanmoqda. Xorazm viloyatida turistik xizmatlar infratuzilmasining rivojlanishi, joylashtirish vositalari, transport va gid-ekskursiya xizmatlari sonining oshishi bevosita tarixiy yodgorliklarga bo'lgan qiziqish bilan bog'liqdir.

Arxeologik yodgorliklarning turizm tizimiga jalb etilishi hudud iqtisodiyotiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Turistik xizmatlar bozorining kengayishi yangi ish o'rinlari yaratish, mahalliy aholi bandligini oshirish va hududning investitsion jozibadorligini kuchaytirishga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, tarixiy-me'moriy obidalarni saqlash, restavratsiya qilish va ilmiy asosda targ'ib etish masalalari dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Shunday qilib, Xorazm vohasining me'moriy yodgorliklari arxeologik tadqiqotlar orqali ilmiy jihatdan asoslanib, zamonaviy turizmni rivojlantirishda muhim resurs sifatida namoyon bo'lmoqda. Ushbu merosni turizm tizimiga samarali integratsiya qilish Xorazm viloyatining madaniy, iqtisodiy va ijtimoiy rivojiga xizmat qiladi.

Xorazm vohasining me'moriy yodgorliklari arxeologik jihatdan boy tarixiy manba bo'lib, ular hududda qadimdan rivojlangan shaharsozlik, madaniyat va davlat boshqaruvi tizimini aks ettiradi. Arxeologik tadqiqotlar natijalari Ko'hna Urganch, Xiva va Toproq-qal'a kabi yodgorliklarning nafaqat tarixiy, balki ilmiy va madaniy ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatadi. Mazkur me'moriy meros zamonaviy turizmni rivojlantirishda muhim omil bo'lib, madaniy-tarixiy turizm yo'nalishlarini kengaytirishga xizmat qilmoqda. Yodgorliklarni saqlash, ilmiy asosda o'rganish va turizm tizimiga samarali integratsiya

qilish Xorazm viloyatining barqaror ijtimoiy-iqtisodiy rivojini ta’minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Karimov I.A. Tarixiy xotirasiz kelajak yo‘q. – Toshkent: Sharq, 1998.
2. Asqarov A. O‘zbekiston arxeologiyasi. – Toshkent: Fan, 2007.
3. Tolstov S.P. Qadimgi Xorazm madaniyati. – Toshkent: Fan, 1962.
4. Xorazm viloyati tarixiy-madaniy merosi haqida ma’lumotlar to‘plami. – Xiva, 2020.
5. O‘zbekiston Respublikasi Turizmni rivojlantirish davlat qo‘mitasi materiallari.